

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Agua, poder y tecnología

Una genealogía de tres megaproyectos hídricos en el Ecuador (1954-2017)

Hidalgo Bastidas, J.P.

Publication date

2019

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hidalgo Bastidas, J. P. (2019). *Agua, poder y tecnología: Una genealogía de tres megaproyectos hídricos en el Ecuador (1954-2017)*. [, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Resumen

“Agua, poder y tecnología. Una genealogía de tres megaproyectos hídricos en el Ecuador (1954-2017)”

Esta tesis se planteó entender cómo las relaciones de poder se han empotrado en, e influenciado sobre el diseño, construcción e implementación de tres megaproyectos en la costa ecuatoriana; y, qué continuidades y discontinuidades se han presentado en el desarrollo de megaproyectos hídricos desde mediados del siglo veinte en Ecuador.²⁶¹ Con la finalidad de operacionalizar esta inquietud decidí estudiar los procesos de desarrollo de tres megaproyectos hídricos representativos de las distintas épocas socio-políticas por las que atravesó el país en ese período de tiempo: desarrollismo (1954-1984), neoliberalismo (1985-2006) y progresismo o postneoliberalismo (2007-2017).

Con el fin de entender esta problemática, esta investigación abordó tres ejes teórico-conceptuales. El primer eje se basa en la *ecología política* y sus aportes directos para el desarrollo de una ecología política del agua, que permitió abordar la gobernanza de este recurso desde una mirada crítica. Este es el paraguas interdisciplinario me permitió entender mejor las relaciones de poder que dan cuenta de las tensiones socioambientales en torno a la política y práctica de megaproyectos hídricos. El segundo es el *entendimiento del poder* y su relación con la producción de conocimiento y regímenes de ‘verdad’. En este eje abordé de forma concreta la gubernamentalidad y la actitud crítica, ambas desde una perspectiva posestructuralista. El tercer eje parte del debate acerca de la *construcción social de la tecnología*. Este permitió considerar la tecnología como un elemento fundamental en el desarrollo de megaproyectos hídricos.

El primer estudio de caso se construyó en torno al sistema multipropósito Daule-Peripa. Su estudio se planteó entender por qué y cómo se ha introducido el modelo de gobernanza tecnocrático de agua que formó la base de su desarrollo, y cómo ha transformado la vida de comunidades locales. Este caso es ilustrativo del período socio-económico conocido en la historia ecuatoriana como desarrollista. Este capítulo muestra que el modelo tecnocrático megahidráulico fue introducido en base a una red socio-técnica. Esta red estuvo motivada por tecnócratas, epistemología, fondos transnacionales, imaginarios de ‘éxito’ megahidráulico internacional y, discursos de escasez y sobre-abundancia de agua. Tecnócratas nacionales inspirados por la experiencia Tennessee Valley Authority (TVA) e informes de diagnóstico regional de la CEPAL promovieron la creación de una institución homóloga ecuatoriana (Comisión de Estudios para el

²⁶¹ Para ver algunas reflexiones metodológicas finales y recomendaciones para investigación futura ver el Anexo 1, segundo y tercer acápite.

Desarrollo de la Cuenca del Río Guayas, CEDEGE). A través de esta institucionalidad, fundamentada en el sueño megahidráulica, se diseñó, planificó, construyó e implementó el megaproyecto más grande del Ecuador. Su desarrollo fue desde una tradición *top-down*: el estado, a través de la CEDEGE y empresas constructoras españolas e italianas impusieron el proyecto a miles de familias campesinas que pocos años atrás habían colonizado las márgenes de los ríos Daule y Peripa. Debido a cómo se dio la implementación y al modelo tecnológico mismo (megaproyecto), las comunidades locales, tanto en la cuenca aportante del sistema como en la península de Santa Elena han cargado con el mayor peso de los impactos negativos: desplazamiento forzado, aislamiento involuntario, falta de servicios básicos y prácticas de acaparamiento de tierra. En este período, se evidenció una débil organización social local y casi nulo apoyo de otros actores supra-locales (ej. ONGs, académicos, activistas, etc.). Después de más de treinta años desde su construcción, este sistema presta algunos beneficios a sectores privilegiados de la sociedad, pero es criticado por ser uno de los desastres socioambientales más graves del país.

El segundo caso se construyó en torno al sistema multipropósito Baba. Su estudio se planteó entender el contexto neoliberal que formó la base del desarrollo de este megaproyecto; y, cómo y hasta qué punto las comunidades locales lograron influenciar sobre su diseño e implementación. El capítulo muestra que el desarrollo de este megaproyecto estaba fundamentado en una combinación de aspectos entre suplir las deficiencias del sistema Daule-Peripa y en la necesidad del país de garantizar su soberanía energética. Tecnócratas vinculados a la misma CEDEGE fueron los encargados de transmitir la herencia hidráulica para la construcción de este nuevo sueño tecnócrata, pero su proceso de implementación fue distinto al de su predecesor. Estas variaciones fueron sobretodo influenciadas por la movilización social que matizó el desarrollo del megaproyecto. Producto de las negativas experiencias sufridas por sus vecinos en el Daule-Peripa, el surgimiento de ONGs ambientalistas a nivel nacional y el lobby internacional ocasionado por los impactos de megarepresas en otras partes del mundo, las comunidades locales se movilizaron colectivamente para rechazar la construcción del nuevo megaproyecto. La represa, como era el reclamo de las comunidades, no logró suspenderse. Como resultado de la movilización social la CEDEGE y sus aliados (financistas y constructores) decidieron acoger varias de los reclamos sociales e incorporarlos en un diseño alternativo. El resultado fue la disminución significativa de la altura de presa en más de veinte metros, la reubicación del sitio de presa, la reducción del tamaño del reservorio en un tercio y el cambio del diseño hidráulico general para permitir el flujo constante de agua y así disminuir la proliferación de maleza acuática. Con estos cambios la mayoría de

comunidades no fueron afectadas. Gran parte de la tierra inundada pertenecía a grandes haciendas y a comunidades afrodescendientes.

El tercer caso se fundamentó en el estudio del sistema multipropósito Chone. A través de indagar en su proceso de desarrollo se planteó entender cómo y a través de qué discursos y prácticas el Gobierno de la Revolución Ciudadana ha negociado e impulsado la construcción e implementación de este megaproyecto. Este caso es un ejemplo representativo del período progresista o postneoliberal. Bajo un discurso progresista, inclusivo y participativo el Gobierno de la Revolución Ciudadana promovió una agenda modernista, urbanista, desarrollista y tecnocrático-ideológica para generar cambios profundos en el país. La base del desarrollo de este proyecto fue el sueño de controlar inundaciones que perjudicaban a la ciudad de Chone y abrir el camino para que los choneros alcancen el Buen Vivir. El proyecto Chone, al igual que sus predecesores, fue diseñado en el período desarrollista. Sus diseños, por tanto, incluían los sueños de tecnócratas y expertos de aquella época. A pesar de la fuerte movilización social experimentada durante los primeros años del proyecto, el Gobierno logró debilitarla. El oficialismo implementó el sistema según su noción tecnocrática. Echando mano de su discurso progresista, vinculado al Buen Vivir, el Gobierno legitimó y desplegó una serie de prácticas gubernamentales sofisticadas que combinaron coerción (gubernamentalidad soberana), persuasión económica (gubernamentalidad neoliberal) y moralización tecnológica (gubernamentalidad disciplinaria) para implementar el megaproyecto.

Producto del recorrido histórico en torno al desarrollo de estos tres megaproyectos hídricos, cada uno ilustrativo de etapas socio-políticas distintas, esta tesis sostiene que los megaproyectos hídricos son producto de relaciones de poder tanto dominantes como subalternas. La influencia que logran estos actores sobre el desarrollo del proyecto depende del contexto socio-político, cultural, económico e ideológico en donde están insertos. Además, la etapa del proyecto en la que logra el movimiento social influenciar tiene un efecto directo sobre la distribución de impactos y beneficios: entre más temprana es la influencia, mayor es el efecto. Esta investigación determina, por un lado, que existen continuidades en el proceso de implementación tecnocrático a través de las personas (ej. funcionarios públicos, expertos, consultores, constructores, financistas) vinculadas al desarrollo de este tipo de obras y también mediante la reproducción de conocimiento ‘moderno’ y universalista acerca de cómo se debe controlar y manejar el agua. Por otro lado, existen cambios y transformaciones informadas por la capacidad de innovación de los movimientos sociales y los aprendizajes de los actores dominantes.

Finalmente, megaproyectos hídricos como los retomados e impulsados con ímpetu por el Gobierno de la Revolución Ciudadana, en términos generales, fueron una representación material y epistémica de las paradojas del régimen que por casi diez años navegaron entre el discurso progresista y la práctica modernizante-desarrollista. En lo concerniente al desarrollo de megaproyectos hídricos, desde el discurso intentó promover una distribución socioeconómica más justa; sin embargo, en la práctica los resultados muestran muy poco de esas intenciones. A partir del estudio concreto de megaproyectos hídricos este régimen dio cuenta de muchos aprendizajes, pero ciertamente entre los más sobresalientes estuvieron sus estrategias gubernamentales de división de la organización social que contradecía la ideología modernizante oficialista. A partir de esta investigación conocemos que las megaobras hídricas se caracterizan por ser un híbrido tecnológico entre ideología tecnocrática e interés del mercado, en donde la transparencia no es precisamente una virtud y la lucha social es una fuerza determinante. Actualmente en Ecuador estamos experimentando un nuevo Gobierno, ahora uno de corte abiertamente neoliberal y conservador; en este contexto la organización social está en proceso desesperado de reconstrucción con la finalidad de nuevamente abrirse espacios de participación política. Sea cual sea el tipo de Gobierno que administre el Estado, así como su discurso y su praxis, si pretendemos promover formas más justas y equitativas de control y manejo del agua debemos estar dispuestos a reducir el tamaño de la tecnología y, permitir una auténtica participación política y reconocimiento cultural de los pueblos y comunidades locales en su desarrollo.

Abstract

“Water, power and technology. A genealogy of three mega water-projects in Ecuador (1954-2017)”

This dissertation set out to understand how power relations became embedded in, and had influence on the design, construction and implementation of the three mega-projects on the Ecuadorian coast; and, what continuities and discontinuities have occurred in the development of mega water-projects since the mid-twentieth century in Ecuador. In order to operationalize this concern, I have decided to study the development processes of three mega water-projects that each represent a different socio-political period that the country went through: developmentalism (1954-1984), neoliberalism (1985-2006) and progressivism or post-neoliberalism (2007-2017).

In order to understand this issue, this research addressed three theoretical-conceptual axes. The first axis is based on *political ecology* and its direct contributions to the advancement of a political ecology of water, which allowed me to address the governance of this resource from a critical perspective. This interdisciplinary umbrella enabled me to better understand the power relations that reveal the socio-environmental tensions around the politics and practice of mega water-projects. The second is the *understanding of power* and its relation with the production of knowledge and ‘truth’ regimes. Concretely, this axis addresses governmentality and resistance, both from a post-structuralist perspective. The third axis is inspired by debates on the *social construction of technology*. This approach allowed for the consideration of technology as a key element in the development of mega water-projects.

The first case study focussed on the Daule-Peripa multipurpose scheme. Its main aim was to understand why and how the technocratic water governance model that formed the basis of its development was introduced, and how it transformed the lives of local communities. This case is illustrative of the socio-economic period of the Ecuadorian history known as developmentalist. This chapter on this case shows that the introduction of this megahydraulic technocratic model was built on a socio-technical network. This network was driven by technocrats, epistemology, transnational funds, imaginaries of international megahydraulic ‘success’ and, discourses of scarcity and over-abundance of water. National technocrats inspired by the Tennessee Valley Authority experience and ECLAC’s diagnostic reports promoted the creation of an homologous institution in Ecuador (Comisión de Estudios para el Desarrollo de la Cuenca del Río Guayas ‘CEDEGE’).

This institution, which was based on the megahydraulic dream, designed, planned, built and implemented the largest megaproject of Ecuador. Its construction process followed a top-down tradition: the state, through CEDEGE and Spanish and Italian construction companies, imposed the project on thousands of peasant families that had colonized the banks of the Daule and Peripa rivers a few years before. Due to the way in which the project was implemented and due to the technological model of the dam, local communities, both in the upstream river basin and in the peninsula of Santa Elena, have borne the brunt: they endured forced displacement, involuntary isolation, the lack of basic services and land grabbing. Yet, this period was characterized by weak local social organization and hardly any support from supra-local actors (e.g. NGOs, academics, activists, etc.). More than thirty years since its construction, the project provides some benefits to privileged sectors of society, but is criticized for being one of the most severe socio-environmental disasters of the country.

The second case-study focussed on the Baba multipurpose scheme. This chapter aimed at understanding the neoliberal context that formed the basis of this megaproject; and, how and to what extent local communities managed to influence their design and implementation. The chapter shows that the development of this megaproject was urged by on a combination of the need to solve the deficiencies of the Daule-Peripa system and the country's need to guarantee its energy sovereignty. The technocrats working for CEDEGE were responsible for transferring the hydraulic inheritance for the construction of this new technocratic dream, but its implementation process was different from that of its predecessor. These variations were mostly influenced by the social mobilization that characterized the development of the megaproject.

As a result of the negative experiences of their neighbors in the Daule-Peripa area, the emergence of environmental NGOs at the national level, and the international lobby network that arose from the impacts of mega-dams in other parts of the world, local communities in Baba mobilized collectively to reject the construction of the new megaproject. Despite the claims of the communities, the construction of the dam was not cancelled. Yet, as a result of the mobilizations, the CEDEGE and its allies (financers and construction companies) decided to take into account various of the community claims and incorporate them in an alternative design. This resulted in the decrease the height of the dam by more than 20 meters, the relocation of the dam, the reduction of the size of the reservoir by one-third, and the change of the hydraulic design as to allow for the constant flow of water and avoid the growth of water plants. With these changes, most protesting

communities were no longer affected. The land that was eventually flooded belonged to large estates and Afro-descendant communities.

The third case concerned the Chone multipurpose scheme. Analysing its development process, this chapter aims at understanding how and through what discourses and practices the Government of the Citizen's Revolution has negotiated and promoted the construction and implementation of this megaproject. This case is a telling example of the progressive or postneoliberal period. By the use of a progressive, inclusive and participatory discourse, the Government of the Citizen's Revolution promoted a modernist, urbanist, developmentalist and technocratic-ideological agenda to change the country profoundly. At the basis of the development of this project was the dream of controlling the floods that affected the city of Chone and paving the way for the habitants of Choneros to achieve 'Buen Vivir'.

The Chone project, like its predecessors, was designed for in the developmental period. Its designs, therefore, included the dreams of the technocrats and experts of that time. Despite the strong nature of the social mobilization that the project experienced during the first years implementation, the Government eventually managed to weaken it. The Correa administration implemented the project according to its technocratic logic. Using the aforementioned progressive discourse linked to Buen Vivir, the Government legitimized and deployed a series of sophisticated government practices that combined coercion (sovereign governmentality), economic persuasion (neoliberal governmentality) and technological moralization (disciplinary governmentality) as to implement the megaproject.

Based on the historical journey along these three water megaprojects, each being illustrative of a different socio-political period in Ecuadorian history, this thesis argues that mega water-projects are the product of both dominant and subaltern power relations. Yet, the influence that these actors have on the development of the water-project depends on the socio-political, cultural, economic and ideological context in which they are inserted. In addition, the stage of the project at which the social movement manages to proliferate has a direct effect on the eventual distribution of impacts and benefits: the earlier in the process, the greater the effect. This research demonstrates that there are, on the one hand, continuities in the process of technocratic implementation across the three cases due to the people (e.g. public officials, experts, consultants, builders, financiers) related to this type of projects, and also through the reproduction of 'modern' and 'universal' knowledge about how water should be controlled and managed. On the other hand, there are

changes and transformations in the implementation process emanating from the capacity of social movements to innovate, and the learning and adaptation of the dominant actors.

Finally, mega water projects such as those taken up and impelled by the Government of the Citizen Revolution, were a material and epistemic representation of the paradoxes of this regime that for almost ten years navigated between a progressive discourse and modernist-developmental practice. Regarding the development of mega water projects, the discourse promoted a fairer socio-economic distribution; however, the practical results show very little of these intentions. Based on the concrete study of mega water projects, it became clear that this regime incorporated many lessons learned. Particularly outstanding were its governmental strategies of causing division within social organizations that went against the government's modernizing ideology.

This research has shown that mega water-projects are characteristic for being a technological hybrid between technocratic ideology and market interests, in which transparency is not precisely a virtue and social struggle a determining force. In Ecuador, we are currently experiencing a new Government that is one of an openly neoliberal and conservative cut. In this context, the social organizations are desperately trying to re-construct themselves with the purpose of reopening spaces for political participation. Yet, whatever the type of government and whatever its discourse and praxis, if we want fairer and more equitable forms of control and management of water, we must be willing to reduce the size of technology, and allow for more genuine political participation and cultural recognition of local people and communities in its development.

Samenvatting

“Water, macht en technologie. Een genealogie van drie grootschalige waterwerken in Ecuador (1954-2017)”

Dit proefschrift heeft als doel het begrijpen van de manier waarop machtsrelaties onderdeel werden van, en invloed hadden op, het ontwerp, de bouw en de implementatie van drie grootschalige waterwerken in de Ecuadoraanse kust-regio; en, welke continuïteiten en discontinuïteiten hebben zich voorgedaan in de ontwikkeling van grootschalige waterwerken sinds het midden van de twintigste eeuw in Ecuador. Om deze kwestie nader uit te werken heb ik ervoor gekozen mij te richten op de ontwikkeling van drie grootschalige waterwerken die elk representatief zijn voor de verschillende sociaal-politieke perioden die het land doormaakte: het developmentalisme (1954-1984), neoliberalisme (1985-2006) en het progressivisme of post-neoliberalisme (2007-2017).

Om dit probleem beter te begrijpen, baseerde dit onderzoek zich op drie theoretische en conceptuele pilaren. De eerste pilaar is gebaseerd op de *politieke ecologie* en haar directe bijdragen aan de totstandkoming van een politieke ecologie van het water, een benadering die mij in staat stelde de governance van deze hulpbron vanuit een kritisch perspectief te benaderen. Deze interdisciplinaire paraplu maakte het bovendien mogelijk om de machtsrelaties die blijk geven van de sociaal-ecologische spanningen rond het beleid en de praktijk van grootschalige waterwerken beter te begrijpen. De tweede betreft mijn opvatting van *macht* en hoe macht zich verhoudt tot kennisproductie en de ‘waarheid’. Deze pilaar richt zich concreet op ‘governmentality’ en verzet, beide vanuit een poststructuralistisch perspectief. De derde pilaar is ingegeven door debatten over de sociale constructie van de technologie. Dit stelde mij in staat om technologie te beschouwen als een fundamenteel onderdeel van de ontwikkeling van grootschalige waterwerken.

De eerste case-study betreft het multifunctionele waterdam-project Daule-Peripa. Deze case-study had als doel het begrijpen van de manier waarop het technocratische watergovernancemodel waarop dit project gebaseerd was werd geïntroduceerd, en hoe het de levens van lokale gemeenschappen heeft veranderd. Deze casus illustreert de sociaal-economische periode die in de Ecuadoraanse geschiedenis bekend staat als ‘developmentalist’. Het hoofdstuk over deze casus laat zien dat het megahydraulische en technocratische model werd geïntroduceerd op basis van een sociaaltechnisch netwerk. Dit netwerk werd gedreven door door technocraten, bepaalde epistemologische uitgangspunten, transnationale fondsen, vastgeroeste ideeën betreffende megahydraulisch ‘succes’, en een discourse over waterschaarste en overvloed.

Nationale technocraten die waren geïnspireerd door de ervaring van de Tennessee Valley Authority en ECLAC's regionale diagnoses bevorderden de oprichting van vergelijkbaar instituut in Ecuador (de 'CEDEGE').

Dit instituut, dat was gebaseerd op de mega-hydraulische droom, ontwerp, plandde, bouwde en implementeerde dit grootste mega-project van Ecuador. Het bouwproces was van een top-down traditie: de staat, door middel van CEDEGE en Spaanse en Italiaanse bouwbedrijven, legde het project op aan de duizenden boerenfamilies die een paar jaar daarvoor de oevers van de Daule en Peripa rivieren hadden gekoloniseerd. Vanwege het technologische model van het megaproject en de manier waarop het geïmplementeerd is, werden voornamelijk de lokale gemeenschappen, zowel stroomopwaarts als op het schiereiland Santa Elena, de dupe van het project: gedwongen verhuizing, onvrijwillige isolatie, gebrek aan basisvoorzieningen en landroofpraktijken vielen hen ten deel. Deze periode werd echter gekenmerkt door een zwakke lokale organisatie en zeer beperkte steun van supra-lokale actoren (bijv. NGO's, academici, activisten). Nu, meer dan dertig jaar na de bouw, biedt dit project slechts enkele voordelen aan de bovenste klassen van de samenleving, terwijl het wordt bekritiseerd als één van de grootste sociaal-ecologische rampen van het land.

De tweede casus betreft het multifunctionele waterdam-project Baba. Het hoofdstuk over deze casus had als doel het analyseren van de neoliberale context die de basis vormde van dit mega-project; en, hoe en in hoeverre de lokale gemeenschappen in staat waren het ontwerp en de implementatie van het project te beïnvloeden. Het hoofdstuk laat zien dat de totstandkoming van dit project werd gedreven door de noodzaak de tekortkomingen van het Daule-Peripa project op te lossen, en de energie-soevereiniteit te waarborgen. Het waren dezelfde technocraten in dienst van CEDEGE die verantwoordelijk waren voor het overbrengen van het hydraulische gedachtengoed, maar de implementatieproces verliep erg verschillend van het proces van Baba's voorganger. Dit had vooral te maken met de sociale beweging die de totstandkoming van dit project kenmerkte.

Als gevolg van de negatieve ervaringen van hun bureaus uit de Daule-Peripa regio, de opkomst van milieu-NGO's op nationaal niveau, en een internationale lobby netwerk dat was gevormd naar aanleiding van megadammen in andere delen van de wereld, mobiliseerden de lokale gemeenschappen zich massaal tegen de bouw van dit nieuwe project. Ondanks de claims van deze gemeenschappen werd de bouw van de dam niet opgeschort. Als gevolg van de protesten besloten

de CEDEGE en haar partners (geldschieters en bouwbedrijven) echter wél enkele eisen van de sociale beweging in acht te nemen, en te door te voeren in een nieuw ontwerp. Dit resulteerde in de verlaging van de hoogte van de dam met meer dan 20 meter, de verplaatsing van de dam, de verkleining van het stuwmeer en het wijzigen van het algehele hydraulische ontwerp waardoor de stroom van water constant zou zijn en men de groei van waterplanten werd tegengegaan. Met deze veranderingen bleef het land van de meeste gemeenschappen die hadden geprotesteerd ongedeerd. Het land dat uiteindelijk wel onder water werd gezet was eigendom van grootgrondbezitters and Afro-Ecuadoriaanse families.

De derde casus betrof het multifunctionele waterdam-project Chone. Door het ontwikkelingsproces te analyseren probeert dit hoofdstuk te achterhalen hoe en doormiddel van welke discourses en acties de regering van de zogenaamde ‘Burger-revolutie’ dit mega-project heeft gepromoot. Deze casus is een karakteristiek voorbeeld van de progressieve en post-neoliberale periode. Doormiddel van een progressieve, inclusieve en participatieve discourses heeft de regering van de ‘Burgerrevolutie’ een moderniserende, urbane, ontwikkelings-gerichte en technocratisch-ideologische hervormingsagenda doorgevoerd in het land. Aan de basis van de bouw van dit water-project lag de droom om de overstromingen die stad Chone teisteren te beheersen, en zodoende het ‘Buen Vivir’ van de inwoners van Chone te bevorderen.

Het Chone-project werd net als de andere twee projecten ontworpen in de ‘developmentalist’ periode. De ontwerpen bevatten daarom de dromen van de technocraten en experts uit die tijd. Ondanks de sterke aard van sociale protesten tijdens de eerste jaren van het project, slaagde de regering erin dit verzet uiteindelijk te breken. De overheid implementeerde het systeem volgens haar technocratische logica. Met behulp van het bovengenoemde progressieve discours gekoppeld aan ‘Buen Vivir’, legitimeerde en implementeerde de regering een verfijnde combinatie van directe dwang (soevereine gouvernementaliteit), economische overredingskracht (neoliberale gouvernementaliteit) en technologische moraliteit (disciplinaire gouvernementaliteit) om het megaproject tot uitvoer te brengen.

Ten slotte waren grootschalige waterwerken die tot uitvoer zijn gebracht door de regering van de Burgerrevolutie een materiële en epistemische weergave van de paradoxen van een regime dat bijna tien jaar lang navigeerde tussen een progressief discours en modernistische ontwikkelingspraktijken. Wat betreft de ontwikkeling van grootschalige waterwerken, terwijl het discours een eerlijkere sociaal-economische verdeling probeerde te promoten; gaven de praktische

resultaten zeer weinig blij van deze intenties. Deze concrete studie van grootschalige waterwerken laat wel duidelijk dat dit regime veel geleerde lessen heeft geïncorporeerd in haar handelen. Bijzonder opmerkelijk waren de strategieën van de overheid om verdeeldheid te zaaien binnen sociale organisaties die tegen de moderniserende ideologie van de overheid ingingen.

Uit dit onderzoek is gebleken we dat grootschalige waterwerken technologische hybrides zijn tussen technocratische ideologie enerzijds en marktbelang anderzijds, waarbij transparantie niet bepaald kenmerkend is en de sociale strijd een bepalende kracht is. Momenteel is er in Ecuador een nieuwe regering aan de macht, één van een openlijk neoliberale en conservatieve soort. In deze context bevindt de sociale organisatie zich in een wanhopig proces van wederopbouw met als doel het heropenen van mogelijkheden voor politieke participatie. Maar, onafhankelijk van de soort regering of het soort discours deze bezigt, als we daadwerkelijk een eerlijkere en rechtvaardigere vorm van waterbeheer wensen te bevorderen, moeten we bereid zijn de omvang van de technologie te verkleinen, en ruimte bieden aan oprechte politieke participatie en culturele erkenning van lokale groepen en gemeenschappen in de totstandkoming ervan.